

**“НАЙБІЛЬША ЖІНКА ГАЛИЦЬКОЇ ЗЕМЛІ,
ЯКА ЗАВЖДИ ВМІЛА “БУТИ СОБОЮ”
(ДО 160-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ НАТАЛІЇ КОБРИНСЬКОЇ)**

У статті проаналізовано найважливіші світоглядні константи Н. Кобринської – європеїзм, націоналізм, фемінізм, які стали визначальними в її літературно-критичній практиці, художній творчості та громадській діяльності. Осмислено творчу еволюцію письменниці від реалізму до модерністських стильових експериментів. Здійснено спробу простежити життєтворчість письменниці на тлі її інтелектуального оточення й тодішнього культурного середовища, крізь призму її складних контроверз із галицькою суспільністю та критикою.

Ключові слова: європеїзм, націоналізм, фемінізм, творчий феномен, світогляд, психологія, реалізм, модернізм.

Alla Shvets. “The greatest woman of Galicia, who always could ‘be herself’” (to the 160th anniversary of the birth of Natalia Kobrynska)

The essay analyzes the most important ideological constants of N. Kobrynska – europeanism, nationalism, feminism, which became determinant in her literary-critical practice, own literary works and social activities. The author investigates the creative evolution of the writer from realism to modernist stylistic experiments. It is an attempt to trace the writer's life and works taking into account her intellectual milieu and cultural environment of that time as well as her complicated controversies with Galician society and literary critics of the period.

Key words: europeanism, nationalism, feminism, creative phenomenon, ideology, psychology, realism, modernism.

Ці, винесені в заголовок нашої статті, слова М. Лімницького [18] про Наталію Кобринську сприймаються не як пафосна глорифікація письменниці у вислові сучасника, а як справді влучно зацентрована характеристика її громадянського й культуротворчого чину, її духовної величі й інтелектуальної непроминальності, її жіночої ідентичності й мистецької іманентності.

Пишучи спогади про свою приятельку, Н. Кобринську, Уляна Кравченко усвідомлювала важливість і складність місії мемуариста – достовірно донести суспільності справді реальний і живий образ Жінки високодуховного укладу, не скутий надмірною суб'єктивністю та емотивністю оцінок, бо, за словами письменниці, “начеркнути образ великих людей нелегко. Вони в житті, як і по смерті, хоч такі близькі свої та рідні, – все ж лишаються далеко від нас. Їх притягаюча сила, їх велич, неочеркнена стає нам, ніби чарівна казка, а вони як казкові герої, тривають, гріють, освіжують нам шляхи до дальшого поступу, до дальшого розвою” [15, 39]. Тому на тлі вже наявних біографічних, літературознавчих, історико-культурологічних оглядів та доволі ґрунтовних студій про Н. Кобринську в царині феміністичного дискурсу все ж бракує досліджень, які мають на меті збагнути саме людський образ, феномен психодуховної та творчої конституції, щоби приглянутись до авторки крізь призму її інтелектуального оточення й тодішнього культурного середовища, кажучи словами сучасника письменниці Дениса Лукіяновича, зглибити її “духове обличчя” [20]. Мабуть, лише так нам пощастить зрозуміти ті непрості колізії, що спіткали Кобринську на шляху громадянського подвижництва, в історії жіночого руху, її драматичні контроверзи з галицькою

суспільністю, її духовно-світоглядні перевтілення і творчі експерименти, які не знайшли визнання в адептів реалістичного письма, урешті досягнути її надзвичайно субтильну душевну організацію та вдачу, що не завжди примиряла в собі стійкість громадянського характеру і жіночі розчарування, врази й амбіції.

Світоглядний континуум Н. Кобринської сформували три найважливіші константи, які визначили вектор її громадянської позиції й філософії чину, високого духовного чуття й інтелектуальної рефлексії, культурно-громадської та творчої орієнтації. Цими складниками стали *націоналізм*, *європеїзм* та *фемінізм*, інкарновані згодом у теоретико-літературну, перекладацьку, публіцистичну парадигму її творчості, художню царину і зреалізовані як діяльна громадянська інтенція.

Європеїзм. Авторитет ідейних наставників, якими в національно-культурному утвердженні були для Кобринської М. Драгоманов, І. Франко, М. Павлик, О. Терлецький, змінив вектор її світоглядних орієнтацій – від доміантного євроцентризму та національної індиферентності до інтенції культурно-освітньої, соціально-економічної, політичної європеїзації української нації. Надалі власною громадсько-просвітницькою діяльністю та літературною творчістю Н. Кобринська утверджувала саме таку модель європеїзму. Ідея національної самості у трактуванні письменниці експлікована у вигляді імперативної ментальної формули – “бути собою”, яка конститує усі рівні національного буття – політичний, духовий, культурно-історичний. Відповідно європеїзм Кобринська розуміла як органічний духовий розвиток, шлях формування і самоствердження зрілої нації зі збереженням її самототожності та розширенням інтелектуальних горизонтів: “Вихвалюваний так часто європеїзм не повинен полягати на підпорядкуванні нашого духу чужині, на нехтуванні всього, що своє, а якраз на вмілості піднести себе, свою і народну індивідуальність до висоти європейської культури і штуки. А того не досягнемо ніколи, не навчившись берегти прикмети нашої питомої вдачі, не навчившись дійсно справді “бути собою” [8, 387]. Інтеграційний характер європейськості письменниці відзначала її близька сучасниця Ольга Дучимінська: “за границею Кобринська уміла бачити і спостерігати це, що треба. Усе хотіла би вона перенести, перещіпити на свою рідну землю і у наші відносини внести духа європейського” [4, 17]. Європа стала для Кобринської не лише географічним топосом її мандрів (Відень, Прага, Цюрих, Францесбад), а й близько спорідненою з її духовним світом та широким інтелектом культурологомою, яка ферментувала у свідомості письменниці модерні літературні тенденції, утілені у прозі й перекладацькій практиці, феміністичні концепти, осмислені в низці публіцистичних праць та історико-культурологічних оглядів європейського контексту жіночого руху.

Сучасники цінували в ній “жінку наскрізь модерну, зі широким європейським світоглядом” [4, 24] і власним стилем. Естетика європеїзму упізнавана навіть у стилістиці дрескоду та акцентованій жіночій шляхетності Кобринської. Візуальний образ Наталії Іванівни, що його Кирило Трильовський, зафіксувавши у своїх спогадах, радив увічнити на всіх портретних репрезентаціях письменниці, містив типово європейські ознаки, явлені як у стриманому інтелігентному вбранні, так і в імпазантній поставі, що завжди вирізнялася в будь-якому товаристві: “Та з-поміж усіх жінок і мужчин, присутніх тоді в домі о. І. Озаркевича, на перше місце вибивалася, без сумніву, молода вдова п. Наталія Кобринська. Чорно убрана, з чорною кружевою хустиною на голові, вона виглядала, мов Мадонна на якомусь старо-італійському образі” [22].

Націоцентризм був для Кобринської пріоритетним ідеологічним орієнтиром, осмисленим, з одного боку, як духовий чинник культурної свідомості нації, а

з другого – як важливий фактор державотворення. Щоправда, національна свідомість письменниці формувалася поступово, еволюціонуючи від “комплетної [польськ. повної. – А. Ш.] апатії до всего, що руське” [17, арк. 10], індиверентного сприйняття народності й зневіри у власну державність, коли “національна борба виділася мені безпідставною, непотрібною стратою часу” [5, 320]. Національне “навернення” відбулось у світогляді Кобринської під впливом Франка, який “навів на дійсні національні інтереси”, й власними бориславськими оповіданнями допоміг “загальнолюдські ідеї оперти на національних умов’ях” [17, арк. 10]. Відтак ідеологічна риторика Кобринської змінюється новими акцентами власного визначення народності “яко відрубної етнографічної групи” [5, 320], котра передусь геополітичному оформленню нації. Дискутуючи з М. Павликом щодо ідейного прямування щойно заснованого 1890 р. журналу “Народ”, письменниця висловила свою концепцію цього поняття: “Я не розумію інакше народности, лиш в етнографічних границях, усі інші рації – то непотрібний сентименталізм” [17, арк. 20-21]. Отже, політично зацентрована ідея націоналізму постулювала націєтворчі прагнення Кобринської до державної самостійності України на власній етнічній території. Не раз в епістолярних розмислах письменниці з європейськими адресатами прострумували антиколоніальні й самостійницькі настрої. У листі до чеської приятельки Вільми Соколової (від 21 лютого 1907 р.) вона відверто заявляла про українську етнічну ідентичність: “Бути нам москалями, те саме, що поляками. Одні і другі накидаються нам на непрошених проводирів і опікунів” [2, ф. 13, №13/54]. А в передмові до перекладу повісті Кароліни Светлі “З наших боїв і змагань”, виданого у власному перекладацькому проекті “Жіноча бібліотека”, Кобринська категорично засуджувала культурну узурпацію та асиміляцію сусідів: “Те накидування се одного народа другому во ім’я культури, так часто пересадне і безкритичне, якраз не є доказом духової вищости, а тільки спинює індивідуальний розвиток другого народа, баламутить духа слабших одиниць, що не мають настільки сили, щоби могли опертися, настільки народної гідности і свідомости, щоби жити своїм життям – а марнують іно свою кров і вбивають душу свого народа” [9, 9]. Тим-то спонукувала до “правдивого національного пізнання” [12, 301], до плекання власних етнокультурних вартостей, стверджуючи, що “відриватися від свого кореня – значить самовільно позбавляти себе жизненної сили і що лиш на власнім ґрунті може вирости правдива культура” [12, 301-302], “лиш на національних підставах може підвестися маса до загальної культури і цивілізації” [5, 320].

Як громадянка, безкомпромісна щодо недолугої державницької політики й антинаціонального устрою, Кобринська наче проглянула симптоматику сьогоднішньої політичної кризи, залишивши власний рецепт свідомого кристалізування нації: “Надармо буде добувати народних прав горстка народних заступників, генії, великі таланти будуть стояти самітно, гей придорожні стовпи, поки сама суспільність не виелімінує з себе усіх деструктивних елементів <...> і не стане усіма засобами своєї енергії стреміти до відродження “сама через себе”” [9, 9].

На національне підґрунтя оперта й **феміністична концепція** Н. Кобринської, яка в 1890-х рр. стала актуальним кличем суспільно-політичних процесів, потужним державотворчим потенціалом із чітко оформленою національно-екзистенційною ідеологією, морально-етичними вартостями, утвердження яких не мислилося без духовного розкріпачення, самоідентифікації, інтелектуалізації та етнокультурної пасіонарності українського жіноцтва. Епохальною справою Кобринської-феміністки, уважав Денис Лукіянович, було “духове відродження української жінки”: “для українського жіноцтва нею

створені, чи хоч би започатковані нові течії, змагання й установи відсунули чужі впливи, дали почин національній традиції у жіноцтва, а воно ж є найсильнішою основою родини і нації. Кобринська розбудила душу української жінки, тим-то українська жінка в часі війни гідно сповнила завдання супроти нації і держави, поставлені їй історичним моментом <...>. Від неї виводиться новий тип українки, хоч сама вона не виграла ні одної політичної боротьби <...>” [19, 10].

Емансипаційний жіночий рух, що його зініціювала тоді на теренах Галичини Н. Кобринська, означив новий фокус буття і став новою світоглядною концепцією, що передусім мала змінити філософію мислення самої жінки й акценти її суспільного позиціонування. Письменниця прагнула інтегрувати українське жіноцтво в загальноєвропейську культурну спільноту, позбавивши статусу соціальної маргінальності й інтелектуальної незрілості. Бо саме “література і жінка”, на думку Кобринської, завжди були індикатором культурного рівня суспільства в цілому, показником та мірою того, як “ми розвиваємось не лише на полі народнім, але й на полі загального поступу” [10, 328].

Гендерна ідентичність жінки, її іманентна духовна конституція стають аксіологічними складниками феміністичного дискурсу Кобринської. Влучно сформулювавши авторську ідею п’єси Г. Ібсена “Нора”, засадничого твору європейського фемінізму, письменниця екстраполювала її на власну концепцію емансипації: “щоби жінка була перш усього чоловіком, а потому жінкою і матір’ю” [11, 329]. Тобто вона поставила феміністичну проблематику в контекст загального прагнення людини до емансипації та свободи, надавши цим поняттям універсального аксіологічного змісту.

Щоправда, тодішнє суспільство було індіферентним до нових емансипаційних ключів, що їх розвивала на рідному ґрунті Кобринська. Її ідеологія не синхронізувалася з часом, духовною ситуацією, до того ж в умовах колоніального бездержавного статусу нації, на “непідхожій почві тодішніх українсько-галицьких відносин” [1, 2].

У духовному чині Н. Кобринської органічно поєдналися дві іпостасі – письменниці й громадської діячки, а це нерідко зумовлювало однобічне трактування її постаті, скуте аберативним маркуванням її лише як першої галицької феміністки, публіцистки, маргіналізувало її творчу ідентичність. Цей дуалізм фатально вплинув на рецепцію авторки в інтелектуальному соціумі. Бо належить зрівноважити обидва складники її духовного укладу, адже так визначала власне аксіологічне кредо й сама письменниця: “Я через літературу дійшла до розуміння положення жінки в суспільності” [5, 322]; “Постановилам служити руській літературі до кінця мого життя” (лист до М. Павлика від 30 грудня 1889 р.) [17, арк. 18-19]. І ця настанова була найважливішим життєво-організаційним вектором, екзистенційним компонентом, який підсилював усі інші виміри її духовної й громадянської позиції. Вочевидь, мала рацію Ольга Дучимінська, коли твердила про синхронізм феміністичної діяльності Кобринської та її експлікації в художніх текстах: “Літературна праця йшла в неї у парі з працею феміністичною <...>” [4, I]. Щоправда, траплялися висновки про світоглядну інспірацію фемінізму в літературному становленні Кобринської: “феміністка зродила письменницю” [4, II]. Підносячи саме творчий складник Н. Кобринської, М. Грушевський відгукувався про неї як про “одну з визначніших та інтересніших фігур в нашій письменстві та взагалі культурнім життю” [3, 1].

Художня проза Н. Кобринської – ще один недосліджений феномен її творчого духу, який зазнавав внутрішньої еволюції відповідно до світоглядних шукань й естетико-стильових трансформацій у свідомості письменниці. Ранній її період суголосний із реалістичним осмисленням феміністичної проблематики,

явленої як вираження авторських поглядів на психологію жінки, проблеми її духового світу, суспільного становища, матримоніальних взаємин, національної ідентичності. Далі, зміщуючи проблемні акценти в бік художнього психологізму, галицька авторка стає проникливим обсерватором внутрішнього буття людини, заглиблюючись в екзистенційний мікрокосм життєвих ситуацій, аж до поривань у візійні світи, містичні світовідчуття, позасвідомі сфери, щоби збагнути, за словами М. Грушевського, “подув трансцендента в душі чоловіка” [3, 2]. “Я навіть не можу вірити, аби нові течії так сильно мене захопили не лиш щодо змісту, але і форми”, – писала Н. Кобринська І. Франку [2, ф. 3, №1626, с. 448].

Новий яскравий сплеск, що несподівано відбувся в доробку авторки у зв'язку з її переорієнтацією на модерну стильову структуру, зміною природи художнього мислення, отримав доволі агресивну критичну реакцію, фактично, зумовивши літературну маргінальність Кобринської в цьому цікавому періоді мистецьких експериментів, свіжих естетичних віянь, визрівання нової традиції. Тогочасна творчість письменниці не була належно оціненою й залишилася майже не поміченою. Причиною такого аутсайдерства була передусім естетико-ідеологічна тенденційність і стереотипність критичного осмислення різних етапів літературної діяльності авторки, маркованої суто реалістичною естетикою, у річищі якої й була сформована домінантна позитивістська рецепція її творчості. Будь-які стильові відхилення Н. Кобринської від реалізму в царині проблематики, поетики, світовідчуття, а тим більше експериментаторські її поривання в містичні світи, культивування фантастичної візійності критика або свідомо ігнорувала, або трактувала як низькопробні занепадницькі явища та естетичні збочення. Відтак чи не найцікавіший творчий етап літературної діяльності письменниці періоду *fin de siècle*, у якому синтез стильових експериментів, символізація буття, авторська філософсько-світоглядна рефлексивність виявляють ступінь найвищої концентрації мистецької індивідуальності та креативності, залишився поза загальним літературним контекстом, ставши *terra incognita* в царині прижиттєвих і подальших досліджень про доробок письменниці.

Хоча дехто із сучасників авторки небезпідставно називали модернізм найадекватнішою до її психічного укладу естетичною і стильовою практикою, у якій та зуміла розкритися як глибокий екзистенційний мислитель і проникливий обсерватор духових первнів людської свідомості і сфери чуттєвості, зрештою, як виразник закодованого у власній саморефлексії світу естетичних вражень та відчуттів. “Спроба Кобринської писати в новім стилі, – зазначав М. Лімницький, – була її внутрішньою konieczністю, а не примхою, як це дехто думав, про що говорено в літературних колах. <...> Для її особистих переживань найнаручнішу форму давав саме той напрямок у літературі, який охрещено модернізмом” [18]. Ольга Коренець натомість осмислювала реалізм та модернізм як світоглядні концепти різних її іпостасей – громадянки і письменниці: “<...> ця реалістка у своїй громадянській програмі, як артистка-письменниця лине у деяких своїх творах у сферу фантазії і прислухується до таємних шептів духа” [14, 529].

Фактично аж до часів української незалежності модерністський сегмент творчості авторки був недослідженою лакуною, а за життя став причиною її тривалого драматичного конфлікту з галицькою критикою й галицькою суспільністю загалом.

Наприкінці 1890-х рр., коли посилюється ідейна конфронтація Н. Кобринської з радикалами, вона поступово віддаляється від суспільної праці й, за словами Д. Лукіяновича, потрапляє “в особливо якийсь воєнний стан із більшістю української громади” [19, 9]. Можливо, саме цим мотивовані її тривожні

епістолярні одкровення до адресатів із Наддніпрянщини (Б. Грінченка, Ганни Барвінок, І. Нечуя-Левицького) як намагання знайти інше духовне опертя для власної творчої реалізації і психологічної адаптації. Біографічні контрверсії з галичанами не раз викликали важкі внутрішні переживання письменниці, її глибокі душевні конфлікти: “Моє серце, то один біль до своїх, т. є. галичан. Велику вони роблять мені кривду, і як з розпуки не буду примушена писати мовою наших ворогів, то те завдячую моїм побутом в Україні” (лист до Б. Грінченка від 19 жовтня 1899 р. [16, 125]). Невипадково поїздка Кобринської на Наддніпрянську Україну в серпні 1899 р. дуже зміцнила її психологічно. Під впливом інтелектуальної й суто людської комунікації з літературними соратниками та однодумцями (М. Коцюбинським, І. Нечуєм-Левицьким, Ганною Барвінок, Б. Грінченком, Х. Алчевською, Оленою Пчілкою) письменниця невдовзі засилає епістолярні освічення Наддніпрянщині: “Україна завсіди піддержувала мене тогди, коли свої лишали” [16, 126], – заявляючи цим душевну конфронтацію із власною суспільністю, проблему психологічної несумісності й водночас приховану любов до Галичини. Бо ж як інакше пояснити мотивацію “довго плеканого бажання душі” (лист до Вільми Соколової від 21 лютого 1907 р.) [2, ф. 13, №13/54] – переїхати до Львова, яке стало проекцією пошуку власного духовного середовища й адекватного соціокультурного локусу для повноцінної творчої реалізації, на яку Кобринська все-таки сподівалася в Галичині. Ще раніше, 1888 р., з думкою переманити Кобринську до галицького центру М. Павлик писав Людмилі Драгомановій (лист від 17 січня 1889 р.): “для її діяльності конечний Львів” [21, 318]. Проте тоді, разом із Павликовою матримоніальною пропозицією, Кобринська знехтувала й цією. А значно пізніше, 1904 року, коли “з цілим світом зірвала”, зболена втратою батьків і важкою самотністю, сама дозріває до цього рішення й перебирається з Болехова до Львова. “Я спішилась, тратилась матеріяльно, щоби лиш скорше перенестися з Болехова до Львова і тут серед ширшого круга жінок розпочати якусь ширшу роботу. Головно хотіла-м видавати жіночу часопись, де, крім жіночих, національних справ, мала бути плекана література, котра тепер у нас тяжкий перебуває перелом. Взагалі план був широкий. То мала бути організація усіх жіночих товариств в краю, в той спосіб, що кожне товариство могло дати свій уділ і свого кореспондента. Уже були вироблені статута, коли зайшло щось такого, що мене переконало, що з того всего того бути не може”, – сердечно звірялась Кобринська своїми нездійсненими львівськими планами в листі до Вільми Соколової від 21 лютого 1907 р. [2, ф. 13, №13/54]. Утім тоді Львів не прийняв Кобринської в лоно активного суспільного життя, не зрозумів її душевної інтенції віддати себе цілковито галицькому громадянству, і це ще більше загостило її життєву трагедію: “Се мене зовсім зломало. Бо виділося мені, що пукла послідня нитка, що в’язала мене з моїм жіноцтвом. Все мені опротивіло, а в душі отворилася така рана, що і доторкнутись не можу” [2, ф. 13, №13/54].

Цей конфлікт із собою, з власним оточенням ще болісніше спопеляє її душу в період смеркального десятиліття. Криза соціального контакту й випробування самотністю оприявнюють складну внутрішню драму Кобринської – тугу за нереалізованим материнством, суспільне нерозуміння, передчасно згаслу творчу енергію, яку приборкала байдужість громадськості, урешті – письменницька ізоляція, коли потуги власного духа силоміць стримувала ображена удача. “Вже ніколи не зможу злятися в одно з моєю суспільностею. Що робити! Більші від мене духи як великий Куліш попав був в розбрат з своєю суспільностею, котра доперва тепер продирає очі, так плаче над втратою. Напевно, можу сказати, що мене нігде не допустять, де могла би-м вести якусь

самостійну роботу” (лист до О. Куліш від 1906 р. [2, ф. 13, арк. 13/10]), – так болісно констатувала Кобринська свою життєву й літературну маргінальність “між своїми”. Але, уже повернувшись на початку 1908 р. до Болехова, душевно відітхнувши, вона “прийшла до переконання”, що “то не люди винні, а я сама. Я занадто жию моїм власним світом [,] тож і не дивоватися, що для людей те чуже. Тут в Болехові маю власну хату, город, поле і тиху літературну працю – то мені вистарчить на ціле життя – більше уже нічого не бажаю” (Лист до В. Соколової від 16 січня 1908 р. [2, ф. 13, №55]). Мабуть, симптоматичним вислідом цих тривалих духовних борінь, кризових станів був заповіданий у тестаменті епітафійний напис: “Мене вже серце не болить”, – як свідчення душевного умиротворення та всепрощення.

Ще один момент складної життєвої драми письменниці зумовила війна. “Був це засуд на Кобринську, – писала О. Дучимінська. – Чого життя своїми епізодами недоконало, не змогло зломити великого духа, який все оживав – це одним махом спричинила війна <...>.

Дуже тяжко пережила вона рос[ійську] інвазію. Якийсь жах наповнював її душу. Її тривожило усе, боялася матеріальної нужди, хоч зовсім безпідставно. Пояснювала це старшими роками” [4, 29].

Візії воєнного лихоліття знайшли відлуння у глибоко психологізованій антивоєнній прозі письменниці, чуттям якої проникли страшні картини катастрофізму, людських нещасть, руйнувань і крові, моральної катастрофи людства. Метафорика війни ословлена напрочуд асоціативними зворотами, експресією “жалібного серпанку мрачного смутку й туги” [13, 253], що розчиняється в амальгамі могил, крові, куль, людських тіл. Трагедія роз’єднаної та фізично знищеної війною сім’ї екстраполюється у криваве національне горе. Війна, що нею керує людський диригент, стає фантазмагорією втраченого світу, який набуває танатологічних вимірів, стає “дикою, несправедливою потворою, що карає невинних” [13, 255] і “перед часом завдає їм вічний сон, мир і тишину” [7, 257]. Мотивом фемінності пронизана в новелах Кобринської ідея життєздатної потуги України, тієї “бідної землиці”, “матері-родительки, вічної сили відродження” [7, 259], здатної піднести “тріумфуюче життя над жертвами смерті”. Консолідаційним осердям цих текстів стає образ “народної душі”, що “плакала над своїм тяжким горем”. Це ідея монолітності нації, яка в нещасті залишається міцною й непохитною як у загальному співчутті й оплакуванні синів, так і в ненависті до віковичних ворогів народу, що “жили його потом і кров’ю і завдали йому тільки муки й наруги, спричинили тільки нещастя, тільки сліз витиснули, безнадійної розпуки” [7, 260].

Слова Кобринської, пронизані експресією її воєнних переживань, стають сьогодні діагнозом руйнівницької стратегії країни-агресора й тієї ескалації морального звиродніння, яку вона продукує: “Гуманність збанкрутіла. Зійшла з поверхні землі, лишилась лиш одна брутальна сила і її залізні права” [6, 279]. Як єдину незнищенну зброю Кобринська протиставляє нищівній енергетиці війни сакрум родинних вартостей, духовного вітаїзму, християнської аксіології, національної ідентичності. Лише так нація подолає віковичну державницьку долю й остаточно утвердить своє українство.

Усі ці аспекти життєтворчості Н. Кобринської відкривають нові горизонти об’єктивного осмислення її духовного й інтелектуального світу, доволі суперечливого, неординарного, іноді й мистецьки скомплікованого, але напрочуд цікавого й оригінального. Як засвідчили літературознавчі студії останніх років, до її творчості можна добирати щоразу нові герменевтичні ключі, експлікуючи сучасні методології й теоретичні підходи, щоб якнайповніше збагнути цей феномен, котрий мусить бути вписаний у контекст історії української літератури

й повернений у лоно вітчизняного інтелектуального простору. А це означало б відкрити грані закодованого в собі внутрішнього світу і творчих рефлексій Кобринської й репрезентувати їх у повному виданні художніх творів, корпусу епістолярію, перекладацької, мемуарної, літературознавчої, фольклористичної та публіцистичної спадщини письменниці.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бафанова Б.* Наталія Кобринська – і український рух жіночий // Український голос. – 1926. – № 18. – 2 трав.
2. Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України.
3. *Грушевський М.* Наталія Кобринська // *Літературно-науковий вістник.* – 1900. – Т. 9. – Кн. 1. – С. 1-24.
4. *Дучимінська О.* Наталія Кобринська як феміністка. – Коломия, 1934.
5. *Кобринська Н.* Автобіографія // *Кобринська Н.* Вибрані твори / Упоряд., підгот. текстів, вступ. стаття і приміт. І. Денисюка та К. Кріль. – К., 1980. – С. 315-323.
6. *Кобринська Н.* Брати // *Там само.* – С. 277-281.
7. *Кобринська Н.* На цвинтарі // *Там само.* – С. 257-260.
8. *Кобринська Н.* Не ходи, Грицю, на вечерниці. Драма Старицького і народна пісня // *Там само.* – С. 384-387.
9. *Кобринська Н.* Передмова // *Світла К.* З наших боїв і змагань / Переклад з чеської Ольги Д[учимінської]. – Л., 1912. – С. 3-9.
10. *Кобринська Н.* Промова на науковій академії в ювілей відродження русько-української літератури // *Кобринська Н.* Вибрані твори / Упоряд., підгот. текстів, вступ. стаття і приміт. І. Денисюка та К. Кріль. – К., 1980. – С. 325-328.
11. *Кобринська Н.* Про “Нору” Ібсена // *Там само.* – С. 324-340.
12. *Кобринська Н.* Руське жіноцтво в Галичині в наших часах // *Там само.* – С. 301-315.
13. *Кобринська Н.* Свічка горить // *Там само.* – С. 253-257.
14. *Кобенець О.* Наталія Кобринська (Громадянська діячка і письменниця) // *Літературно-науковий вістник.* – 1930. – Т. 102. – Кн. 6. – С. 523-532.
15. *Кравченко Уляна.* Уривки спогадів // *Жіноча доля.* Практичний календар-порадник для українського жіноцтва на рік 1931. – Коломия, 1930. – С. 38-46.
16. *Кріль К.* Листування Н. Кобринської з Нечуєм-Левицьким та Борисом Грінченком // *Українське літературознавство.* – 1970. – Вип. 10. – С. 120-128.
17. *Листи Наталії Кобринської до Михайла Павлика* // Центральний державний історичний архів України у Львові. – Фонд 663. – Оп. 1. – Од. зб. 219. У тексті зазначаємо номер аркуша.
18. *Лімницький М.* Н. Кобринська в останніх роках життя // *Новий час.* – 1934. – Ч. 142. – 28 червня.
19. *Лукіянович Д.* Два документи до життєпису Наталії Озаркевич-Кобринської. – Л., [1939].
20. *Лукіянович Д.* Трагедія Кобринської (З нагоди Жіночого Конгресу) // *Діло.* – 1934. – № 164. – 24 червня.
21. *Павлик М.* Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876 – 1895): У 8 т. – Т. V: 1886 – 1889. – Чернівці, 1912.
22. *Трильовський К.* Наталія Кобринська і її найближчі (3 моїх споминів з половини 80-років минулого століття) // *Жінка.* – 1937. – Ч. 11-12. – С. 2-3.

Отримано 31 серпня 2015 р.

м. Львів

